

Kar pa zadeva naše ustvarjalce na tujem, naše Galluse, Miklošiče, Plečnike, Adamiče –: obžalujem, da jih nimamo še več, saj bi potem nemara tudi Prešerne in druge mnogo prej brali in navajali v »večjih« jeziki.

Tukaj se lahko vrnem k urednikovi dragoceni iztočnici in spodbudi za razmišljanje o pluralnosti in o izločanju, in končam z besedami, ki same silijo v sklepno misel: Odločam se za kvaliteto, za estetsko/etično in znanstveno kvaliteto, za vsako ustvarjalno delo, ker samo takšno zagotavlja Slovencem in drugim evropskim narodom bližnjo in daljno prihodnost.

Lojze
Kovačič

Trenutek

Mislim, da je ta šopek samo cvetočih anketnih vprašajev: ??????, pognal v nenavadnih razmerah naše nadvse goste duhovno – ustvarjalne klime. C. Jung se je iz podobne duhovne prenasajenosti (in nenehnega satiričnega zasmehovanja vsakršnega ustvarjalnega dejanja) v svojem rodnem Baslu rešil tako, da se je preselil v trgovsko – poslovni Zürich; tam je, v ustvarjalno redkejšem ozračju ob Züriskem

jezeru zgradil svoj znameniti stolp, pisal, raziskoval, utemeljil svojo družino ipd. Mnogi pri nas so se iz neznosne kompresije tehnik, idej, platform, nivojev, smeri, rešitev..., v kateri ni bilo mogoče več dihati, izločili oziroma jo pobrali v svoja zavetišča, da bi se notranje pomladili in postavili svoje delo spet na ravne noge. Ali pa v tujino (in to ne vselej samo najbolj nadarjeni, ker največji talenti oziroma nekateri kujoni med njimi so se že znali tako ali drugače etablirati doma), kjer so želi uspehe, ki so bili v primeri z žetvijo na domačih njivah videti izredno uspešni, čeprav se ni zgodilo nič drugega, kot to, da so lokalne barve našega občutja šele v tuji zemlji, pod tujim nebom izpričale vso svojo nezgrešljivo identiteto (Če hočeš uspeti, moraš zdoma v svet, je govoril moj oče, ko je v domači vasi pustil šestnajst bratov in sestra.) Zdi se, da se Slovenci rojevamo z nagnjenji za duhovno, kreativno, tenkočutno, pogosto za odmišljeno in onstransko, lirično in feminilno očarljivost. V tem pogledu smo (brez nacionalne zaslepljenosti rečeno), izvoljeno ljudstvo. Mnoge reči, ki smo jih tako ustvarili, smo kot narod, rodovna skupnost, družba ali kot najbolj prodana gibanja nadvse spretno in naravno uporabljali tudi za orodja in orožje: enkrat kot smrtonosni strup za sovražnika, drugič kot zdravilno zelišče zase. (In marsikaj, če ne pretežno ustvarjenega prav v tem kontekstu ali izrazito samo zanj, bo ostalo ornamentalno geslo, zapisano le še na bankovcih in portalih – s tem se bo treba pač pomiriti, vsaka stvaritev ima svoj čas vplivanja.) Talentov in duhovnih dobrin se nam ne manjka, tako da lahko iz tega intelektualno – kreativnega rezervoarja še najmanj četrto stoletja zajemamo sodobnikom iz našega evropskega obližja. (Problem je samo v tem: ko jaz potegnem roko izza hrbta in rečem: »Poglej, kakšnega oslička sem naredil!«, mi moj sobesednik brž pokaže svojo v odgovor: »Jaz pa tegale volička!« Nobeden od naju nima v roki novčiča, s katerim bi odkupil ljubko stvarco. Vprašanja so komitenti. Še večji problem pa predstavlja za

nas razgledanost in zrelost voditelja naše države in naroda. Ali bo to kak neotesanec brez duha, ki bo prišel kot od nikogar rojen, brez staršev, brez preteklosti, iz praznine; ali kak mehkosečni zakotnež; ali kak koktajlizirani dandy, ki ne vidi niti pod lastne noge, ampak gleda zmeraj samo daleč čez – a daleč se slabo vidi – in bo svetu z naših obronkov dobavljal reči, ki jih ima svet v prvovrstni izvedbi v takem obilju, da se kar cedi.) Trenutno je stanje tako, da je usoda naše države, naroda, delavne volje bolj v rokah nekakšnega razsipnega, luksuznega naključja kakor v rokah ljudi, ki jih je oblikovalo normalno življenje. Nič se ni spremenilo, spremenil se je samo naš položaj na dani ravnini gibanja – gledano iz perspektive odbite biljardne krogle. Z zgodbico povedano: v nekem starem gradu, polnem labirintov in blodnjakov, katerega lastniki so bili zdajšnji Veliki Upokojenci, smo v neki temni sobi pletli košare za preživetje, in sem pa tja slišali glasove s hodnika, da kroži glavni izkupiček za naše delo nekje v zgornjih ali spodnjih regionih labirintov. Preprosti narod navkljub instinktom za piruete in kroženja, ki ležijo globoko v razvoju njegovega embria, ni odkril ničesar in se je zmedel. In na lepem smo – abrakadabra – zunaj, izstreljeni, v stekleni hiši, iz katere vse dobro vidimo, a tudi svet nas vidi, celo bolje, kakor mi njega. Kaj zdaj? V marsičem se bo treba prilagoditi, to je jasno, tudi ko se vseliš v hotel ali te potisnejo v keho, je tako. Gre le za to, da ne bi preveč razvneto posnemali vseh tistih kolotočev, ki jih svet nenehno producira kot fabrikat in pustili, da ugasnemo za programi »prešolanja« kot posamičniki z vsemi svojimi spomini vred. Prav tako je seveda razumljivo, da bi se rad kdo v tej stekleni hiši (kjer se mu dozdeva, da je pojedel vsega množinskega duha z malo žlico) oklical za preroka in nadpastirja, »nadčloveškega in granitnega«, kakršnih smo že imeli na pretek – kajti v Sloveniji se da v tej vlogi živeti kakor v švicarskem paradižu z naprej plačano penzijsko oskrbo. (Prav zadnjič sem na TV ekranu videl enega od mlečnozobih kandidatov za takšno tuzemeljsko inkarnacijo: komaj je bil stopil z letala, ki ga je pripeljalo s študija v ZDA, že je začel iz svoje PAN-AM vrečke soliti pamet s pičo za kure. Kar me je spet spomnilo na to, kako mi je v Ameriki pred leti nekdo demonstriral električni likalnik: vtakneš kabel v vtičnico in že *lika*. Mislim, da je treba vsaki šemi dati dovolj časa in priložnosti, da se izkaže, da ni šema. Podobno je tudi s pometachi v naši kritiki in zgodovini ter njihovimi recenzentskimi metlami.) V prvi vrsti bo treba delati tako noro kot tisti, ki se vsak dan znova bojuje, da bi izrazil svoj ego in pod milim bogom nima nobenega časa za parade in hobije. In prebolevati bo treba, zalizati rano, ki je nastala, ko smo se odtrgali od Jugoslavije, zavoljo česar se povsem naravno kdaj počutimo nekako podobni reliefu. *Treba je pač najti več, kot izpuliti*: Ustvarjanje in mišljenje, vsakršno ustvarjalno delo, hvala bogu, vselej razpolaga s svojo plastično figuro, s katero formo zao-kroži in sklene. Takšno delo je najbrž edini fiksativ, ki bo povezal preteklost s prihodnostjo v aktualno celoto. Kajti če bomo tičali zgolj v sedanjosti, kakršna je – nevrotična, brezobzirna, imaginarna, vozlasta od samih zvezanih koncev raztrgane Ariadnine niti – bomo ravnali kakor tisti, ki si je po izgubljeni pravdi prisegel, da se bo maščeval, ne da bi seveda pomislil na posledice. Zanj obstaja samo ta trenutek, sedanjost, zmota iz strasti. Ta ga tako absorbira, da se skrči na veličino pike. In ne v preteklosti ne v prihodnosti zlepa ne bo razložil negativa svojega početja.